

IJSLANDSE GRUTTO'S BIJ HARLINGEN IN VOORJAAR 1998

Michiel Versluys

De ontdekking van pleisterende IJslandse grutto's (*Limosa limosa islandica*) in het Hegewiersterfjild bij Harlingen in april 1997 was aanleiding om in het voorjaar van 1998 speciaal op deze ondersoort van de Grutto te letten.

Behalve op IJsland broedt de ondersoort *islandica* in Noord-Noorwegen en heel beperkt op de Shetland-eilanden. Overwinterd wordt in kustgebieden van Groot-Brittannië en van Zuidwest-Nederland zuidwaarts tot in Noordwest-Afrika. De IJslandse grutto onderscheidt zich van 'onze' Grutto ondermeer door zijn geringere grootte, gedrongen postuur en, vooral bij mannetjes in zomerkleed, een roodbruine kleur. Op de veldkenmerken wordt hier niet verder ingegaan, omdat de bijdragen van Van Beusekom (1993), Roselaar & Gerritsen (1991) en vooral Van Scheepen & Oreel (1995) daarover veel details geven.

TELLINGEN

Tussen 26 februari en 28 mei zijn Grutto's geteld op hun slaappleats in het Hegewiersterfjild. Ook is daar enkele keren overdag geteld, tijdens hoogwater in de naastgelegen Waddenzee. Tussen 19 maart en 25 mei zijn elke week op twee tot drie dagen groepen Grutto's door een telescoop bekeken. Zo is bepaald hoeveel individuen aanwezig waren van Grutto's die als IJslandse grutto's werden gedeter

week	periode	aantal IJslandse grutto's	aantal goed bekeken Grutto's
12	18-24 maart	1	175
13	25-31 maart	1	120
14	01-07 april	3	143
15	08-14 april	0	50
16	15-21 april	173	240
17	22-28 april	119	145
18	29-05 mei	5	32
19	06-12 mei	0	18
20	13-19 mei	0	72
21	20-26 mei	0	57

Tabel 1. Aantallen IJslandse grutto's tussen goed bekeken Grutto's per standaardweek in het Hegewiersterfjild, voorjaar 1998.

mineerd (tabel 1). Dit is gedaan bij de start van de slaappleatstellingen, maar ook bij hoogwatertellingen overdag. Alle waarnemingen zijn verricht vanaf de waddendijk. Figuur 1 toont een stijgend aantalsverloop van Grutto's op de slaappleats van eind februari tot eind maart. In maart is slechts een enkele IJslander gezien. Het is aannemelijk dat de aanwezige Grutto's vooral broedvogels uit de wijde omgeving zijn. De aantalsda-

ling na eind maart valt samen met de start van de broedtijd. Deze broedvogels komen niet meer, of nog heel mondjesmaat, op de slaappleats.

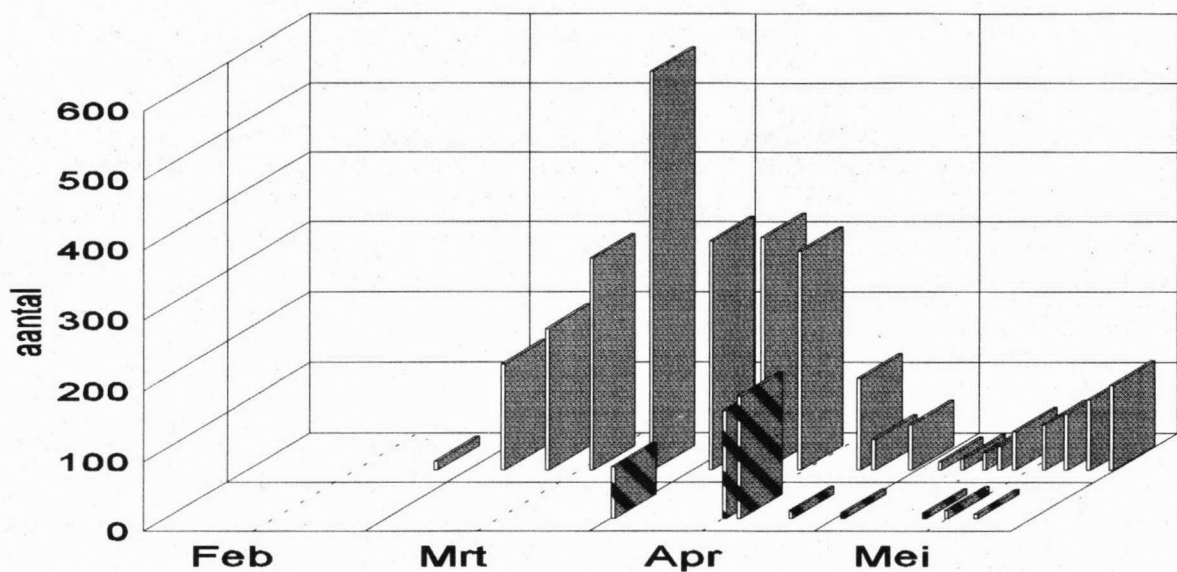
DOORTREK

In het eerste deel van april beperkte slecht weer de waarnemingen. Op 11 april kon géén IJslander worden gevonden, maar op 16 april bleken 44 van de 70 bekeken vogels IJslanders te zijn! Ze moeten tussen de 11e en de 16e zijn gearriveerd, samenvallend met een opvallende aankomst van Kemphanen. Tijdens hoogwatertellingen overdag op 17 en 19 april waren 155, resp. 175 Grutto's aanwezig en bleek ca. 80% van de bekeken individuen IJslanders te zijn. Bij de overige Grutto's was niet goed te zien tot welke ondersoort ze behoorden. Misschien waren het vrouwtjes en/of droegen ze nog deels hun winterkleed. Het valt niet uit te sluiten dat dit ook *islandica's* waren. Op 24 april was het aantal Grutto's op de slaappleats sterk gedaald en op 26 april leverde de slaappleatstelling nog maar 44 Grutto's op; 11 van de 20 bekeken individuen waren IJslanders. Kennelijk zijn tussen 24 en 26 april een flink aantal IJslanders vertrokken. Dit past goed bij de waargenomen trek golf langs Harlingen op 24, 25 en 26 april van andere noordelijke steltlopers zoals Rosse grutto,

IJslandse grutto (Mydaholt IJsland)

foto Henk Tromp

Figuur 1. Aantalsverloop van Grutto's tijdens slaapplaatstellingen (achter) en tijdens hoogwatertellingen overdag (voor, gearceerd) in het Hegewiersterfild, voorjaar 1998

Zilverplevier, Steenloper en ook Wulp (eigen waarnemingen). Daarna is nog slechts een enkele IJslander ontdekt, voor het laatst op 5 mei. Na die datum zal het stijgende aantalsverloop van Grutto's tijdens de slaapplaatstellingen vooral betrekking hebben op broedvogels uit de omgeving die hun eieren of jongen hebben verloren.

Samengevat tonen figuur 1 en tabel 1 een kortstondige aanwezigheid van IJslanse Grutto's in de tweede helft van april, precies in de periode dat ook elders in ons land de doortrekpiek valt (Van Scheepen & Oreel 1995). Rond 19 april zijn minimaal 125 *islandica's* aanwezig geweest. De indruk bestond dat op opeenvolgende dagen vaak dezelfde individuen zijn gezien. Dit werd bevestigd door waarnemingen van dezelfde vogel met witte kenmerken (leucisme) op 19 en 24 april.

GEDRAG

De IJslanders gedroegen zich heel anders dan Grutto-broedparen in de onmiddellijke omgeving. Ze rustten veelal in één compacte groep in ondiep water aan de oever van een diepe plas. Dit was zowel 's avonds het geval, als overdag tijdens hoogwater op het wad. Van territoriale activiteit was geen sprake en overvliegende roofvogels werden groepsgewijs

achtervolgd. Regelmatig is gezien, dat enkelingen of kleine groepjes naar het wad vertrokken om er te fourageren. Dit past bij andere aprilwaarnemingen van groepjes op het wad fouragerende Grutto's ter hoogte van Dijksterburen en Zürich, die niet op ondersoort gedetermineerd konden worden. Van IJslanse grutto's is bekend, dat ze meer binding hebben met een zoute omgeving, dan de 'gewone' ondersoort. Op 19 april fourageerden bij de start van de avondtelling tientallen IJslanders op nat, ruig grasland naast de slaapplaats, samen met Kemphanen. Daarbij was ook een exemplaar met aan elke poot een gele kleuring, boven het loopbeen. Het is aannemelijk dat dit dier in mei/juni 1993 op IJsland was geringd. (Gerritsen 1993, mondelinge mededeling Gerrit Gerritsen). In de loop van de avond nam de fourageeractiviteit af en zochten de vogels hun slaapplaats op. Ook op andere dagen zochten kleine groepjes voedsel op nat grasland.

VOORKOMEN ELDERS

Pas sinds de jaren '70 is bekend dat honderden IJslanders in Zeeland op slikken en schorren overwinteren (Marteijn & Swennen 1984). Rond 1990 was nog heel weinig bekend over doortrek elders in ons land (Ger-

ritsen 1990). In de loop van de jaren '90 verschenen de eerdergenoemde bijdragen en zijn van steeds meer plaatsen in ons land waarnemingen bekend geworden. Dit wordt verklaard door de toegenomen kennis van de veldkenmerken, maar vrijwel zeker is de ondersoort ook talrijker geworden in ons land (Knolle 1998). Waarnemingen van meer dan honderd exemplaren zijn niet zo bijzonder meer en zijn bijvoorbeeld bekend van Texel, Wieringen en Wijk bij Duurstede (Knolle 1998, Van Scheepen & Oreel 1995).

Over het recente Friese voorkomen is nog niet zo veel bekend. Behalve bij Harlingen zijn IJslanse Grutto's in het voorjaar van 1998 ook elders gezien in de provincie. Eddy Wymenga zag bijvoorbeeld 15 exemplaren in de Ezumakeeg op 17 april en Theo Bakker telde daar rond die datum zelfs 150 vogels (mondelinge mededeling Klaas van Dijk). Echter al in de jaren tachtig zagen Meinte Engelman en Eddy Wymenga enkele malen groepjes Grutto's op het wad en de kwelders bij Holwerd, die sterk aan IJslanders deden denken.

Als waarnemers in de komende jaren goed uitkijken naar deze fraaie Grutto, dan kunnen we het Friese voorkomen misschien eens samenvatten in een Twirre-bijdrage?

Met dank aan Eddy Wymenga, die deze korte bijdrage voorzag van opmerkingen en aanvullingen.

LITERATUUR

- Van Beusekom R.F.J. 1993. IJslandse Grutto's in Noord-Holland; herkenning en voorkomen. Graspieper 13: 64-72.
- Gerritsen G.J. 1990. Vraagtekens rond IJslandse Grutto's. Limosa 63: 82.
- Gerritsen G.J. 1993. IJslandse Grutto's met kleurringen. Limosa 66: 136.
- Knolle P. 1998. IJslandse Grutto's bij Markelo in april 1997. Dutch Birding 20: 73-75.
- Marteijn E.C.L. & C. Swennen 1984. Overwinterende Grutto's *Limosa limosa* in ZW-Nederland. Limosa 57: 125-128.
- Roselaar C.S. & G.J. Gerritsen 1991. Recognition of Icelandic Black-tailed Godwit and its occurrence in the Netherlands. Dutch Birding 13: 128-135.
- Van Scheepen P. & G. Oreel 1995. Herkenning van IJslandse Grutto in Nederland. Dutch Birding 17: 54-64.

Michiel Versluys, Korvetpad 11, 8862 ZH Harlingen
